

VAKVERNIEUWING ambitie en realiteit

Wie zich verdiept in de geschiedenis van het talenonderwijs in Nederland in de periode 1970 tot nu, ontdekt dat de overheid zich er nu eens intensief dan weer op grote afstand mee bemoeide, en met wisselend succes. Nog vers in het geheugen liggen de – op niets uitgelopen – curriculumdiscussies van Ons Onderwijs2032 en Curriculum.nu. Toenmalig minister Dennis Wiersma (Primair en Voortgezet Onderwijs) zag geen heil meer in een voortzetting van die brede discussies en besloot zich te concentreren op de vakken waar sprake was van ernstig achterstallig onderhoud in het curriculum. Hij gaf SLO in oktober 2021 de opdracht om voor een aantal vakken, waaronder Nederlands en de moderne vreemde talen, de curricula bij te stellen door middel van nieuwe kerndoelen en examenprogramma's. Dat is een krachtig instrument om de broodnodige vernieuwing in het voortgezet onderwijs teweeg te brengen.

SLO heeft nu met breed samengestelde vakvernieuwingscommissies conceptkerndoelen en -examenprogramma's opgeleverd. Experts en vak- en beroepsverenigingen waren erbij betrokken om vertrouwen en draagvlak te creëren. Advieskringen raadpleegden hun achterban middels veldraadplegingen. Maar wordt de ambitie van de vakvernieuwing een succes in de praktijk?

Dit themanummer biedt geen evaluatie van de vakvernieuwingsoperatie. Daarvoor is het nog veel te vroeg. De conceptkerndoelen en -examenprogramma's liggen nu bij het College voor Toetsen en Examens voor de actualisatie van de syllabi. Daarin wordt uitgewerkt

wat er in de centrale examens moet worden getoetst. Veel hangt af van de inzet van docenten die in september 2025 deelnemen aan de fase van beproeven van de nieuwe kerndoelen en eindtermen, en van de scholen die ermee willen experimenteren. En uiteindelijk moeten de nieuwe programma's nog worden vastgelegd in de wet. Het zou dus zomaar nog tot eind jaren twintig kunnen duren voordat er een actueel curriculum ligt dat alle leerlingen gelijke kansen biedt om kennis en vaardigheden te ontwikkelen, ongeacht hun potentie, interesse, ambitie of achtergrond.

De overheid wil dat de belanghebbenden zoveel mogelijk participeren in het totstandkomingsproces, maar het blijkt tot nu toe bij een beperkte groep van voortrekkers te blijven die aan advieskringen en veldraadplegingen heeft deelgenomen. LTM wil met dit themanummer informeren over de stand van zaken, een indruk geven van reacties van leraren die minder betrokken waren bij de actualisatie van het curriculum, en wil een perspectief bieden op de praktische invulling van de voorstellen.

Wiersma staat in een lange traditie van overheidsbemoeienis, zoals blijkt uit het artikel van Erik Kwakernaak. Hij poogt in het eerste artikel in dit themanummer een indruk te geven hoe vakvernieuwingsprocessen bij Nederlands en de moderne vreemde talen sinds de Mammoetwet verlopen zijn. Het is moeilijk en eigenlijk onmogelijk om daarin een duidelijke lijn bloot te leggen; daarvoor waren de omstandigheden te uiteenlopend en de processen te complex. Kwakernaak

geeft een schets van de opvallendste vernieuwingen in de schoolvakken Nederlands en de moderne vreemde talen in de laatste halve eeuw en benoemt de rol van de vier belangrijkste actoren: de leraren, de overheid, de wetenschappers en andere deskundigen, en de educatieve uitgevers met de leergangauteurs.

Waarin zit hem dan precies die vernieuwing ten opzichte van het huidige examenprogramma voor de moderne vreemde talen dat dateert uit 2006/2007? Johan Graus interviewde een lid van de vakvernieuwingscommissie moderne vreemde talen, een lerarenopleider en een leraar. Wat is hun visie op de keuze om in de nieuwe concepteindtermen de nadruk te leggen op taalbewustzijn en cultuurbewustzijn, en minder op wat traditioneel de kern van het vreemdetalenonderwijs is: de taalvaardigheid?

Robert Chamalaun, Ramon Groenendijk, Liselore van Ockenburg en Twan Robben bespreken de belangrijkste veranderingen in het vernieuwde schoolvak Nederlands vanuit het perspectief van de leraar Nederlands die met het vernieuwde schoolvak aan de slag moet. Na een kort historisch overzicht van de veranderingen bij Nederlands vanaf begin jaren negentig interviewen ze drie docenten uit de bovenbouw van vmbo en havo/vwo die niet betrokken waren bij de totstandkoming van de concepteindtermen. Wat vinden die van de voorstellen? Ze zien kansen: 'Alle drie de docenten zijn enthousiast over de inhoudelijke rijkdom van de programma's.' Maar ze zijn ook sceptisch: 'Zijn docenten Nederlands klaar voor deze veranderingen?

Er gaat veel gevraagd worden, en docenten Nederlands zijn al schaars en overvraagd.'

Auke Abma en Mara Rooijmans bieden uitzicht op de praktijk van het vak Nederlands. Ze leggen de nadruk op creatief taalgebruik als centraal element in de conceptkerndoelen en -eindtermen en bieden in hun artikel concrete lesvoorstellen waarin die als leerdoelen aan de orde komen.

Er staat in dit nummer van LTM nog een bijdrage aan het thema. Erik Kwakernaak geeft in een opiniestuk zijn mening over de vraag of hij overheidsbemoeienis met het onderwijs goed vindt of juist niet, wat hij vindt van de rol van de educatieve uitgevers, en of hij verwacht dat de vakvernieuwing gaat slagen.

De vakvernieuwing is een ingewikkeld en spannend proces. Om te slagen vereist het de inzet van alle betrokkenen. ■

Erik Kwakernaak & Geramé Wouters (themaredacteuren)